

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2007, C.12, S.2 s.279-297.

TÜRKİYE'DE ÇEVRE BİLİNCİNİN GELİŞİMİNE KATKILARI BAKIMINDAN TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI

TRUKISH ENVIRONMENTAL FOUNDATION FROM THE PERSPECTIVE OF ITS CONTRIBUTIONS TO THE DEVELOPMENT OF LEVEL OF ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS IN TURKEY

Arş.Gör.Gülizar ÇAKIR SÜMER*

ÖZET

Çevre sorunlarının artmasına bağlı olarak toplumlarda çevre bilinci de yaygınlaşmaya başlamıştır. Çeşitli yapıdaki örgütlenmeler tarafından kullanılan değişik araçlarla çevre bilinç düzeyi yüksek toplumlar oluşturmaya çalışılmaktadır. Bu amaca hizmet eden örgütlenmeler arasında gönüllü kuruluşlar da yer almaktadır.

İşte bu çalışmada Türkiye'deki gönüllü örgütlenmelerden biri olan Türkiye Çevre Vakfı'nın Türkiye'deki çevre bilincinin gelişimine ne gibi katkılarda bulunduğu ortaya konulması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

Regarding to the increase in environmental problems, environmental consciousness in societies have become widespread. With different means used by the organisations with different structures, it is aimed to form societies whose environmental consciousness level is high. Voluntary organisations are among the organisations serving for this aim.

In this study it is aimed to show the contribution of the "Environment Foundation of Turkey" which is one of the voluntary institution in Turkey, to the development of the environmental consciousness.

Çevre Bilinci, Gönüllü Kuruluş, Türkiye Çevre Vakfı.
Environmental Consciousness, Voluntary İstitution, Environment
Foundation of Turkey.

1.GİRİŞ

Günümüzde tüm dünyanın çözmek zorunda olduğu en önemli ve ortak sorunların başında çevre sorunları gelmektedir. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan hızlı teknolojik gelişme, kentleşme, sanayileşme ve nüfus artışı,

* İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi

insanın doğa üzerindeki baskısını tehlikeli boyutlara taşımış ve 20. yüzyılın sonuna doğru toplumlar çevreyle olan ilişkilerinden kaynaklanan bir dizi sorunla karşı karşıya kaldıklarının bilincine varmaya başlamışlardır¹. Çevre sorunlarının olumsuz etkilerinin kendini hissettirmesi ve bu sorunların geleceğine ilişkin olarak yapılan araştırmalar, gelişmiş-gelişmemiş ayrımı yapmaksızın tüm dünyanın işbirliği içinde hareket etmesi gerekliliğini ortaya koymuştur

Çevre konusunun ilk kez büyük bir tartışma ortamına taşınması 1970’li yılların ilk yıllarında meydana gelen bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. 1970’li yılların başlarında meydana gelen iki gelişme toplumların çevreye olan ilgilerinin artışında birer dönüm noktası olmuştur. Bunlardan ilki “Büyümenin Sınırları” adlı raporun yayımlanması olmuştur. Bu raporda ortaya konulanlar pek çok toplumda geniş yankılar uyandırdı. İkincisi ise Birleşmiş Milletler tarafından 1972’de gerçekleştirilen Stockholm Çevre Konferansı olmuştur. Bu iki gelişmeyle birlikte çevre konusu toplumların gündeminde önemli bir yer işgal etmeye başlamıştır.

Bu gelişmeleri takiben pek çok ulusal, bölgesel yada uluslararası toplantılar yapıldı, sözleşmeler imzalandı ve hayata geçirilmeye çalışıldı. Ulusal ve uluslararası düzeyde alınan her türlü kararın hayata geçirilmesi yanında çevre bilinç düzeyi yüksek toplumlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bilinç düzeyinin yükseltilmesi ise çeşitli kurum, kuruluş ve örgütler tarafından gerçekleştirilen değişik etkinliklerle sağlanmaya çalışılmaktadır.

Toplumlarda çevre bilinç düzeyinin geliştirilmesine yönelik olarak faaliyette bulunan aktörler arasında “gönüllü kuruluşlar” olarak adlandırılan oluşumlar da bulunmaktadır. Bu gönüllü kuruluşlar gerçekleştirdikleri çeşitli etkinliklerle çevre bilinç düzeyinin geliştirilmesine hizmet etmektedirler. Çevre sorunlarının öncelikle sanayileşmiş toplumlarda kendini göstermesine koşut olarak çevreye yönelik gönüllü örgütlenmeler de öncelikle bu toplumlarda ortaya çıkmış ve çeşitli etkinliklerde bulunmaya başlamıştır.

Tüm bu gelişmelerden Türkiye’nin de etkilenmemesi beklenemezdi. Diğer ülkelerdeki bu gelişmeler ve yaşanan çevre sorunlarıyla birlikte 1970’li yıllar Türkiye’de çevre alanına yönelik resmi ilgilenmenin başladığı yıllar olmuştur. 1960’lı yıllardan bu yana çeşitli gönüllü kuruluşların ve baskı kümelerinin bu alanda çeşitli etkinlikler göstermeye başlaması çevreye duyulan ilgiyi arttırmıştır².

Türkiye’de yaşanan çevre sorunları ve dünyada meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle çevre gönüllü kuruluşları oluşmaya ve çeşitli etkinliklerle Türkiye’de çevre bilincinin gelişimine katkıda bulunmaya çalışmışlardır. İşte bu çalışmada Türkiye’deki çevre gönüllü kuruluşlardan biri olan Türkiye Çevre Vakfı’nın Türkiye’de çevre bilincinin geliştirilmesi adına yaptığı katkıların neler olduğu incelenmeye çalışılmıştır.

¹ Ruşen KELEŞ - Birol ERTAN, **Çevre Hukukuna Giriş**, İmge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2002, s.20

² Ruşen KELEŞ, Can HAMAMCI, **Çevrebilim**, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1998, s.248.

Çalışmanın ikinci bölümünde gönüllü kuruluş kavramı, çevre bilinci oluşturmada gönüllü kuruluşların etkinlikleri genel olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye Çevre Vakfına ilişkin bilgiler ile Vakfın, çevre bilincinin gelişimine olan katkıları ve Dördüncü bölümde araştırmanın sonucu yer almıştır.

2. ÇEVRE BİLİNCİ OLUŞTURMADA GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR VE TÜRKİYE'DEKİ ÇEVRE GÖNÜLLÜ KURULUŞLARI

Bu başlıkta gönüllü kuruluş ve çevre bilinci kavramı, çevre bilincinin oluşturulmasında gönüllü kuruluşların faaliyetleri ile çevre bilinci oluşturmada Türkiye'deki gönüllü kuruluşların faaliyetleri genel olarak incelenmiştir.

2.1. Genel Olarak Gönüllü Kuruluş Kavramı

Gönüllü Kuruluşlar yada hükümet dışı kuruluşlar (NGO) olarak adlandırılan örgütlenmeler, kamu sektörü (birinci sektör) ve kar amacı taşıyan özel sektörün (ikinci sektör) yanında üçüncü sektör olarak yer almaktadır.

Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde³ gönüllü kuruluşlar, "Belli toplumsal, kültürel, sanatsal, bilimsel amaç yada amaçlar çerçevesinde gönüllü olarak bir araya gelen, örgütlenen ve o amaçlar doğrultusunda faaliyette bulunan kişilerin oluşturdukları, tüzel kişiliği ve sürekliliği olan örgütsel yapı" şeklinde tanımlanmaktadır. "Bir örgütün gönüllü kuruluş olarak nitelendirilebilmesi için her şeyden önce devlet dışı bir kuruluş olması gerekir. Devlet dışı olmak aynı zamanda ve bilhassa devlet güdümünde ve paralelinde hareket etmemeyi de gerektirir"⁴.

Gönüllü kuruluş kavramının evrensel ölçekte kabul gören bir tanımının olmamasına rağmen bunların genel kabul gören bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler; kar amacı gütmemek, gönüllülük esasına dayanmak, genellikle bürokratik olmayan esnek bir yapıda olmak, karar ve uygulamalarda katılımcı yaklaşımı benimsemek olarak özetlenebilir⁵.

Bu kuruluşlar bir grup olarak çok çeşitli ve farklı niteliklere sahiptirler. Perspektifleri ve operasyonları yerel, ulusal, bölgesel yada küresel ölçekte olabilmektedir. Bazıları konulara, görevlere odaklıyken bazıları da ideolojiye bağlıdır. Gönüllü kuruluşlardan bir kısmının çok geniş kamu

³ Ömer BOZKURT, Turgay ERGUN, Seriyse SEZEN (Ed.), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE

Yayımları, Birinci Basım, Ankara, 1998, s.9.

⁴ Mithat SANCAR, "Global Sivil Toplum mu? ", **Birikim**, S.130, Şubat 2000, s.21.

⁵ Necla YIKILMAZ, **Yeni Dünya Düzeni ve Çevre**, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını, Ya. No.3, İstanbul, 2003, s.163.

çıkarları perspektifi varken diğerlerinin daha özel ve dar odak noktaları bulunmaktadır⁶.

Gönüllü kuruluşlar toplumda pek çok alanda (eğitim, sağlık, spor, aile, kadın, insan hakları, kalkınma, çevre, vb.) faaliyet gösterebilmektedirler. Bu kuruluşlar yaptıklarıyla seslerini duyurma derecesine ve etkinliklerine göre toplumda daha önemli bir konumda bulunabilmektedirler⁷. Tek konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşların yanında birden çok konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşlar da bulunmaktadır.

Faaliyet alanı olarak çevre konusuna yönelmiş gönüllü örgütlenmeleri “çevre gönüllü kuruluşları” olarak değerlendirmek mümkündür. Bu kuruluşlar çevrenin bir yönüne yönelik faaliyette bulunabildikleri gibi birden çok veya tamamına yönelik olarak da faaliyette bulunabilmektedirler. Etkinlik alanları ve örgütlenme biçimiyle farklılık gösterebilen bu örgütlerin yapılanmaları ulusal (yerel) düzeyde olabildiği gibi uluslararası bir düzeyde de olabilmektedir. Bugün çevre alanında faaliyette bulunan ulusal ve uluslararası pek çok gönüllü kuruluş mevcuttur. Gerçekleştirdikleri çeşitli faaliyetlerle çevre sorunlarına dikkatleri çekmeye ve çözüme yönelik kararların alınıp uygulanmasına çalışan bu örgütlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

2.2. Çevre Bilinci Oluşturmada Gönüllü Kuruluşlar

Sanayi devrimiyle birlikte boyutları ve etkileri genişleyen çevre sorunları toplumların çevre konusunda daha bilinçli olması gerekliliğini de ortaya çıkarmıştır. Yaşanan sorunlar karşısında duyulan kaygıların bir sonucu olarak çevre bilinci oluşmaya başlamıştır.

Çevre bilinci, “bireylerin veya toplumların çevre ile, dengeli bir şekilde ilişkilerde bulunabilmesi için sahip olması gereken davranış, tutum ve düşünce şeklidir. Bunun temelinde insanların çevreyi tahrip etmeden, ondan yararlanma ilkesi yatmaktadır”⁸.

Çevrecilik akımları öncelikle 19. yüzyıl ortalarında batılı toplumlarda ortaya çıkmaya başlamıştır. ABD’de Sierra Kulübü ve Audubon Derneği adlı örgütler ve benzer bir çok gönüllü kuruluş daha o tarihlerde bile doğanın değerlerini, ormanları, bitki ve hayvan türlerini korumak amacıyla milyonlarca insanı bir araya toplamayı başarmışlardır. Aynı yüzyılda çeşitli Avrupa ülkelerinde de benzer örgütler ortaya çıkmıştır⁹. Çevreyi korumak ve sorunların ortaya çıkmasını önlemek amacıyla önceleri gelişmiş batılı toplumlarda ortaya çıkan bu tür örgütler, çevre sorunlarının yaşanmadığı bir coğrafyanın kalmamasına koşut olarak hemen her ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır.

⁶ **Küresel Komşuluk**, (Küresel Yönetim Komisyonunun Raporu, (1995), Çev: Belkıs Çorakçı DİŞBUDAK, TÇV Yayını, Ankara, Nisan 1996, s.204.

⁷ Meral DİNÇER NAZLIOĞLU, “Gönüllü Kuruluşların Toplumdaki Yeri”, **Gönüllü Kuruluşlar Toplantısı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, Mayıs 1994, s.22.

⁸ Necmettin ÇEPEL, **Çevre Koruma ve Ekoloji Terimleri Sözlüğü**, TEMA Vakfı Yayınları, Yayın No. 6, 2. Basım, İstanbul, 1996, s.42.

⁹ KELEŞ, HAMACI, s.200.

Gelişmiş ülkelerde çevrenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak faaliyette bulunan çevre gönüllü kuruluşlarının sayısı oldukça fazladır. Bu gönüllü kuruluşlar ulusal ve uluslararası ölçekte faaliyet gösterebilmektedirler. Ancak bunlardan dünya çapında sesini duyuran ve çeşitli ülkelerden milyonlarca üyesi bulunan birkaç tane uluslararası çevre gönüllü kuruluşu bulunmaktadır.

Bu gönüllü kuruluşlar arasında Greenpeace, Friends of the Earth International, World Wild Life Fund of Nature, Intermediate Tecnology, Oxfam ve Survival International sayılabilir¹⁰. Bu örgütlerin hepsinin amacı çevre koruma olmasına rağmen çalışmalarındaki ağırlık noktalarında birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Örneğin Greenpeace çalışmalarında daha çok çevre koruma için kamuoyu oluşturma ve siyasal bilinç yaratma çabalarına ağırlık vermektedir. Greenpeace bu çabalarını gerçekleştirmek için doğrudan müdahaleye dayanan eylemler de gerçekleştirmektedir¹¹.

Çevre gönüllü kuruluşları, yeni konularla küresel çevre gündemini etkileme, anlaşmalar için taslak metinler hazırlama, uluslararası görüşmeler sırasında kulis yapma, eğitim kampanyaları, basın ve yayın yoluyla sorunları duyurup dünya kamuoyunu yönlendirme, tüketici boykotları düzenleme ve davalar açma yoluyla devletlere baskı yapma yollarıyla uluslararası çevre koruma rejimlerinin oluşumuna katkıda bulunabilirler¹².

Tuna'nın¹³ Raustiala'dan aktardığına göre bu örgütlerin yaptıkları araştırmalar ve topladıkları bilgiler devlet kurumlarından daha doğru ve güncel nitelik ve niceliktedir. Bundan ötürü bu kuruluşlar devletlere değerli veriler sunup onların politikalarını sorgulayabilmektedirler.

2.3. Çevre Bilinci Oluşturmada Türkiye'deki Gönüllü Kuruluşlar ve Faaliyetleri

Sanayileşmiş batılı toplumlara oranla daha geç bir dönemde çevre sorunlarının yaşandığı Türkiye'de yine bu toplumlara kıyasla geç bir dönemde de olsa çevre bilinci oluşmaya başlamıştır. Çevre sorunlarının önemli boyutlara ulaştığı bazı yörelerde batıdaki çevre korumacı örgütlerle kıyaslanacak yapıda ve güçte olmasa da çevre konusunda faaliyette bulunmak amacıyla bazı gönüllü örgütlerin etkinliklerde bulunmaya başladığı görülmüştür¹⁴. Çevre sorunlarının büyüklüğünün farkına varılmasıyla birlikte çeşitli gönüllü çevre örgütleri çevre sorunları konusunda harekete geçerek sorunların çözümüne yönelik katkıda bulunma etkinliklerine girişmişlerdir.

¹⁰ Eyüp ZENGİN, Nesimi KAMALOV, "Çevre Sorunlarının Çözümünde Gönüllü Katılım ve Gönüllü Kuruluşlar: Dünya Uygulamaları ve Türkiye Örneği", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, S.3, Kasım-Aralık-Ocak 1999, s.148-149.

¹¹ Ayşegül KAPLAN, **Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ya. No:19, Ankara,1999, s.145.

¹² Gülgün TUNA, "Uluslararası Örgütler ve Çevre", **Doğu Batı**, Y. 6, S. 24, Doğu Batı Yayınları, Ankara, Ağustos-Eylül- Ekim, 2003, s.266.

¹³ TUNA, s.266.

¹⁴ Şevket ÖZDEMİR, **Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık**, Palme Yayınları, Ya. No:1, Birinci Basım, Ankara, 1988, s.93.

Bu etkinlikler arasında yayın etkinliği, panel ve toplantı gibi çevre bilinçlenmesini geliştiren faaliyetler, çeşitli pilot projelerin geliştirilmesi, ağaçlandırma ve erozyon gibi alanlarda bilgilendirme gibi kamuoyu çalışmaları bulunmaktadır¹⁵.

Yalnızca çevre konusuna yönelik olarak hizmet eden çevre gönüllü kuruluşları dışında pek çok gönüllü örgüt, yaşanan çevre sorunlarına koşut olarak çalışma alanına çevreyi de dahil etmiştir. Kılıçer'e göre 1980'li yılların başında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de yaklaşık yüz bin dernekten yirmi bini çevre sorunları ile ilgili konuları kendine amaç edindiği görülmektedir¹⁶. Doğrudan çevre amaçlı olarak kurulmuş gönüllü kuruluşlar ile çevre amaçlı kurulmayıp çalışma alanına sonradan çevreyi de dahil eden gönüllü kuruluşların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Türkiye'de doğrudan çevre konusunda faaliyette bulunmak üzere 1955'te kurulan Türkiye Tabiatını Koruma Derneği günümüz anlamındaki çevre gönüllü örgütlerinden ilki olmuştur. Türkiye'nin önemli çevre sorunlarına yönelik olarak toplantı, seminer, konferans ve yarışmalar düzenleyerek, amaca uygun yayınlar yaparak ya da yayınları destekleyerek çevre bilincinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur¹⁷.

1969'da kurulan Hava Kirlenmesiyle Savaş Derneği, hava kirliliği alanında faaliyetlerini yoğunlaştıran bir gönüllü kuruluş olmuştur. Başlangıçta Ankara'da yaşanan hava kirliliğiyle mücadele etmek amacıyla kurulan örgüt giderek diğer kentlerde de yaygınlaşan hava kirliliğinin etkisiyle faaliyet alanını genişletmiş ve hava kirliliği konusunda bilinç oluşturma ve kamuoyu yaratma etkinliklerini yürütmüştür¹⁸.

Türkiye'de çevre gönüllü kuruluşlarının sayısındaki asıl artış 1970'li yıllardan sonra olmuştur. 1970'ten sonra kurulan ve kamuoyunda çevre bilincinin gelişimine önemli katkıları olan gönüllü kuruluşlar arasında 1975'te kurulan Doğal Hayatı Koruma Derneği, 1978'de kurulan Türkiye Çevre Sorunları Vakfı ve 1992'de kurulan Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı yer almaktadır. Belli başlılarını saydığımız ve kamuoyunda çeşitli etkinlikleri sonucunda çevre bilinç düzeyinin yükselmesine katkıda bulunan bu gönüllü çevre kuruluşlarına her geçen gün yenileri eklenmiş ve sayıları giderek artmıştır.

1975'te kurulan Doğal Hayatı Koruma Derneği, çevre eğitimi ve halk bilinçlenmesine büyük önem vermektedir. Eğitim kurumlarında eğitim faaliyetleri düzenleyerek ya da düzenlenen eğitim faaliyetlerini destekleyerek ve yayınlar yaparak, kampanyalar düzenleyerek çevre bilincinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. 1988-1990 yılları arasında Dalyan, Fethiye- Göcek,

¹⁵ KELEŞ, ERTAN, s.267.

¹⁶ Turgut KILIÇER, **Türkiye'de ve Diğer Ülkelerde Çevre Sorunları**, İller Bankası Teknik Yayın No:41, Ankara,1981, s.30.

¹⁷ "Türkiye Tabiatını Koruma Derneği", <http://www.ttkder.org.tr>, 7.4.2006

¹⁸ ÖZDEMİR, s. 94.

Patara, Belek- Acısu ve Göksu Deltası Kıyılarının “Özel Çevre Koruma Bölgeleri” olarak ilan edilmesinde önemli rol oynamıştır¹⁹.

Kısaca TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) olarak bilinen Vakıf, doğal varlıkların ve çevre sağlığın korunması, erozyonla mücadele, toprak örtüsü ve toprağın korunması ve ağaçlandırmanın önemi hakkında kamuoyunu eğitmek ve bilinçlendirmek gibi pek çok amacı gerçekleştirmek için çalışmalar yapmaktadır. 1998'de Mera Yasası'nın Mecliste kabul edilmesinde büyük rolü olmuştur. Başta ağaçlandırma olmak üzere çeşitli projeler yürütmektedir. Çevre konusuna yönelik yayınlarıyla da çevre bilincinin gelişimine önemli katkıları bulunmaktadır²⁰.

3. TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI VE TÜRKİYE'DE ÇEVRE BİLİNCİNİN GELİŞİMİNE OLAN KATKILARI

Bu başlıkta Türkiye'de çevre gönüllü kuruluşlarından biri olan Türkiye Çevre Vakfı'nın kuruluş ve yapısı hakkında bilgiler verilmiş ve Türkiye'de çevre bilincinin gelişimine olan katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.1. Türkiye Çevre Vakfı

Türkiye Çevre Vakfı (TÇV), çevre alanında faaliyette bulunan gönüllü çevre örgütlerinden biridir. 1978'de Türkiye Çevre Sorunları Vakfı adıyla kurulan Vakıf, 1991 yılında adını Türkiye Çevre Vakfı olarak değiştirmiştir.

TÇV, Medeni Kanun hükümlerine göre çalışan, kar amacı gütmeyen bağımsız bir gönüllü kuruluştur. 1983'te Bakanlar Kurulu kararıyla Vakfa uluslararası ilişkide bulunma izni verilmiştir. Vakıf bünyesinde 1994'te Avrasya Çevre Gönüllü Kuruluşları Bilgi Merkezi oluşturulmuştur. Vakıf, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) Türkiye Komitesi ve Ortak Geleceğimiz Merkezi ile de işbirliği içindedir. Vakfın hizmetleri olarak araştırma, yayın, toplantı, proje uygulama, eğitim, kamuoyu aydınlatma, burs ve uluslararası ilişkiler sayılabilir. Vakıf tarafından üç ayda bir yayımlanan “TÇV Haber Bülteni” 6000'den fazla kişi ve kuruluşa ücretsiz olarak ulaştırılmakta ve Vakfın çalışmaları duyurulmaktadır. Vakıf bünyesinde araştırmacılara açık bir çevre ihtisas kütüphanesi bulunmaktadır²¹.

3.2. Türkiye Çevre Vakfı'nın Türkiye'de Çevre Bilincinin Gelişimine Olan Katkıları

TÇV'nin Türkiye'de çevre bilincinin gelişimine olan katkılarının ortaya konulmasını amaçlayan bu çalışmada, Vakıf tarafından yayımlanan

¹⁹- Doğan Hayatı Koruma Derneği”, <<http://www.dhkd.org>, erişim Tarihi: 20.04.2006.

²⁰ “Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı”, <http://www.tema.org.tr/tr/index.htm>, 21.04.2006.

²¹ Türkiye Çevre Vakfı Yapısı ve Hizmetleri”, <<http://www.cevre.org>>, (Erişim tarihi:21.06.2005).

yayınların sınıflandırılarak incelenmesi yoluna gidilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de çevre yönetiminin hukuksal yapısının oluşturulmasına olan katkıları da incelenmiştir.

3.2.1. Yayımcılık Yoluyla Olan Katkıları

Türkiye Çevre Vakfı’nın çevre bilincinin gelişmesine yönelik en önemli faaliyet alanlarından birini yayımcılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Vakıf tarafından çevre alanında araştırmaya dayalı olarak pek çok kitap hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Vakıf tarafından yayımlanan kitapların çoğunluğu Vakfın düzenlediği konferans, tartışma toplantısı, seminer ve benzeri eğitim faaliyetlerinin tebliğ ve tartışma yorumlarının belgelerini ve ortak çalışma ürünlerini içermektedir. Bazısı birden fazla baskı yapan yayınlarının yanında İngilizce’den Türkçe’ye çevrilen yayımları da bulunmaktadır.

Çevre konusuna yönelik olarak yayımladığı yayınlarda çevre sorunları, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), biyolojik çeşitlilik, gönüllü kuruluşlar, çevre politikaları, çevre hukuku, çevre eğitimi, sürdürülebilir kalkınma, ormancılık, nüfus, tıbbi bitkiler, ekonomi, sanayileşme, kalkınma, şehirleşme ve turizm, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye’de çevre mevzuatı gibi konular işlenmiştir.

Vakfın çevreye ilişkin olarak yayımladığı yayınlar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir. Yayınlarla ilişkin tablolar TÇV yayınları taranarak tarafımızdan oluşturulmuştur.

3.2.1.1.Çocuklara Yönelik Yayınlar

Vakfın yayımladığı ilk yayın çocuklara yönelik olmuştur. İlk yayının çocuklara yönelik olması Vakfın “ağaç yaş iken eğilir” atasözüne uygun olarak çevre bilincinin çocuk yaşlardan itibaren oluşturulması gereğine uygun olan bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Vakıf çocuklarda çevre bilincinin oluşumuna yönelik yayınlarında öyküleme, örnekleme, fotoğraflarla gösterme ve genel tanıtım yöntemleri kullanmıştır.

“Gürültücü Ali”, “Bir Varmış Bir Yokmuş”, “Bizim Ali”, “Güzellikler Bitmesin” adlı yayınlarda öyküleme, örnekleme ve fotoğraflar yoluyla çocukların çevre konusunda daha duyarlı ve dikkatli davranmaları konusunda mesajlar verilmiştir.

“Çocuk Kitaplarında Çevre Sorunları” ve “Çocuk Kitaplarında Çevre” adlı yayınlarda dünyada çevre sorunlarını ele alan çocuk kitaplarının özelliklerinin ve kısa içeriklerinin bir dökümü yapılmıştır. Vakfın bu iki yayını hem dünyada çevre sorunlarını anlatan çocuk kitaplarının neler olduğunu tanıtmak hem de bu kitapların kısa içerikleriyle çocuklarda merak duygusu uyandırarak bu kitapları okuma isteği geliştirmede olumlu etkiye sahiptir.

“A-B-C-Çevre” adlı yayında ise çevre sorunları ve çevre değerleri renkli resimlerle ve tanımlarla anlatılarak çocukların çevre konusunda bilgili ve farkında olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Çocuklara Yönelik Yayınlar

Yayın Adı	Yazar	Basım Yılı
Gürültücü Ali	Serpil Ural	1979
Çocuk Kitaplarında Çevre Sorunları	Serpil Ural	1982
Güzellikler Bitmesin	Barım Belen	1982
Bir Varmış Bir Yokmuş	Serpil Ural	1982
Çocuk Kitaplarında Çevre	Serpil Ural	1985
Bizim Ali	Selahattin Dikmen	1996
A-B-C-Çevre	Serpil Ural	1996

3.2.1.2. Anı Türü Yayınlar

Vakıf tarafından yayımlanan tek anı türü bir kitap olan “Atatürk’ün Tabiat ve Çevre Anlayışı” adlı kitapta Atatürk’ün tabiata ve yeşile olan sevgisi yaşanmış örneklerle okuyucuya aktarılmaktadır. Atatürk’ün çevreye yönelik, yeşile yönelik düşüncelerini ortaya koyan bu eser, alanında bir boşluğu doldurmuştur. Anı türündeki tek yayın olan Atatürk’ün Tabiat ve Çevre Anlayışı, Cemil Sönmez tarafından yazılmış ve Vakıf tarafından 1997’de yayımlanmıştır.

3.2.1.3. Ders Kitabı Niteliğindeki Yayınlar

TÇV’nin bazı yayınları ders kitabı olma özelliğini taşımaktadır. Ders kitabı olarak yayımlanmamasına rağmen Türkiye’de pek çok üniversitenin çevre konusuna yönelik olarak eğitim veren değişik bölümlerinde ders kitabı olarak okutulan yayınları bulunmaktadır.

Ders kitabı olarak okutulduğu bilinen başlıca yayınları arasında tamamen Vakfın kendi çabaları sonucu geniş bir uzman grubuna hazırlattırılan ve Türkiye’nin çevre sorunları envanteri olan Türkiye’nin Çevre Sorunları’81 adlı yayını bulunmaktadır. Güncelleştirilerek toplam sekiz kez basılan bu yayında hava, su ve toprak kirliliği, flora-fauna, enerji, katı atıklar, pestisidler ve gürültü konularında tanımlar ve yörelere göre veriler bulunmaktadır.

Ekoloji ve Çevre Bilimleri adlı kitap yine ders kitabı olarak Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde okutulduğu bilinen bir kitaptır. Bu kitapla birlikte Biyolojik Çeşitlilik adlı kitap da kaynak kitap olarak okutulmaktadır.

Türkiye’de Çevresel Etki Değerlendirmesi(ÇED) konusunda ilk ders kitabı olan Çevresel Etki Değerlendirmesi, Vakfın yayımladığı ve ders kitabı olarak okutulduğu bilinen diğer bir kitaptır.

Bu yayınlar dışında ders kitabı veya yardımcı kaynak olma özelliği taşıdığı düşünülen yayınlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Ders Kitabı Niteliğindeki Yayınlar

Yayın Adı	Yazar	Basım Yılı	Tekrar Basım Yılı/Yılları
Türkiye'nin Çevre Sorunları'81	Kollektif Çalışma	1981	1983,1985,1989,1991,1995,1999 2003.
Türkiye'nin Nüfus Politikası	Kolektif Çalışma	1983	
Ekoloji ve Çevre Bilimleri	Fikret Berkes Mine Kışlalıoğlu	1985	
Çevresel Etki Değerlendirmesi	Orhan Uslu	1986	1993,1996.
Biyolojik Çeşitlilik	Fikret Berkes Mine Kışlalıoğlu	1987	1992
ÇED Uygulamasından Örnekler	Kollektif çalışma.	1987	
Türkiye'nin Çevre Politikası	Kollektif çalışma.	1987	
Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)	Kollektif çalışma.	1991	

3.2.1.4.Hukuk Konularıyla İlgili Yayınlar

Tüm dünyada giderek artan çevre sorunları, beraberinde çevre koruma çabalarını da getirmiştir. Çevre koruma adına atılan adımlardan biri çevrenin hukuki bir temele dayandırılması olmuştur. Bu amaçla başta batılı ülkeler olmak üzere pek çok ülke kendi anayasalarına çevreyle ilgili madde koymayı gerekli görmüş ve böylece çevrenin korunmasını hukuki bir temele dayandırmıştır. Bu gelişmelerin takipçiliğini yapan Vakıf Türkiye'de de çevre korumanın hukuki bir temele dayandırılması gerektiğine olan inanç ve istekle çevre hukuku konularına yönelik yayınlar yayımlamıştır. Çevre hukuku başta olmak üzere hukuk bilimine ağırlık veren Vakfın, yayınlarında ağırlıklı olarak bu konular işlenmiştir

Vakıf hukuk konusuna yönelik olarak sadece çevre hukuku konusunda yayınlar yayımlamamış değişik konu alanlarına yönelik olarak hukukla ilgili yayınlar da yayımlamıştır. Vakıf tarafından yayımlanan hukukla ilgili yayınlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3: Hukuk Konularıyla İlgili Yayınlar

Yayın Adı	Yazar	Basım Yılı	Tekrar Basım Yılı/Yılları
Muhtelif Anayasalarda Çevre Hükümleri	Engin Ural	1980	
Çevre ve Hukuk	Engin Ural	1981	
Çevre Hukuku Araştırmaları	Kollektif çalışma	1981	
Çevre Koruma Kanunu Taslağı	Kollektif çalışma	1981	
Ceza Hukuku ve Çevre	Nevzat Toroslu	1982	
Gerekçeli ve Açıklanmalı Çevre Kanunu	Kollektif çalışma	1983	
Nüfus Kadın ve Hukuk	Kollektif çalışma	1985	
Türkiye'de Nüfus Planlaması, Kadın ve Hukuk	Kollektif çalışma	1985	
Mahkeme Kararlarında Çevre Sorunları	Kollektif çalışma	1986	
Çevre Kanununu Uygulanması	Kollektif çalışma	1987	
Avrupa Topluğunda ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı	Kollektif çalışma	1989	
Türk Çevre Mevzuatı	Kollektif çalışma	1988	1992,1999.
Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı	Kollektif çalışma	2001	
AB ve Türk Mevzuatında Organik Tarım ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar	Kollektif çalışma	2003	

3.2.1.5.Envanter Türü Yayınlar

Özelde çevre sorunları genelde diğer sorunların çözümünde karşılaşılan önemli güçlüklerden birini veri eksikliği oluşturmaktadır. Türkiye'de çevreye yönelik veri tabanının oluşumunda Vakfın çalışmaları ve yayınları önemli bir katkı sağlamıştır. Çevre sorunlarının çözümünde önemli bir kaynak olarak kabul edilebilecek olan bu envanterlerle çevre sorunlarının çözümüne de ışık tutulmuş olmaktadır.

Vakıf tamamen kendi çabaları sonucu Türkiye'nin ilk çevre sorunları envanterini yayımlamış olmakla bu alanda büyük bir boşluğu doldurmuştur. Envanter türü çalışmalarını değişik alanlarda da devam ettiren Vakıf, Türkiye'nin çevre sorunları envanterini, biyolojik olarak sahip olduğu zenginliklerinin envanterini, sulak alanlarının, yeni ve temiz enerji kaynaklarının, Türkiye'de bulunan gönüllü kuruluşların envanterini hazırlayarak bu alanlardaki veri eksikliğini gidermeye çalışmıştır.

Vakıf tarafından yayımlanan envanter türündeki yayınlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4:Envanter Türü Yayınlar

Yayın Adı	Yazar	Basım Yılı	Tekrar Basım Yılı-Yılları
Türkiye'nin Çevre Sorunları'81	Kollektif çalışma	1981	1983,1985, 1989,1991, 1995,1999, 2003.
Türkiye'nin Yeni ve Temiz Enerji Kaynakları	Kollektif çalışma	1984	
Türkiye'nin Biyolojik Zenginlikleri	Kollektif çalışma	1987	1990,2005.
Türkiye'nin Sulak Alanları	Kollektif çalışma	1989	1993
Gönüllü Kuruluşlar Rehberi	Kollektif çalışma	1995	1997
GAP Yöresinde Endemik ve Tıbbi Bitkiler	Kollektif Çalışma	2001	

3.2.1.6.Albüm Türü Yayınlar

Bir sorunun ciddiyeti konusunda bazen tek bir fotoğraf bile binlerce sayfa yazıdan, saatlerce verilen dersten daha etkili olabilmektedir. Vakıf belki de bu amaçla çevrede meydana gelen bozulmaları, çevre yıkımlarını, çevre değerlerini ve çevre güzelliklerini oluşturduğu albüm türü yayınlarla kamuoyuna anlatmaya ve göstermeye çalışmıştır.

Vakıf tarafından yayımlanan albüm türündeki yayınlar aşağıdaki tabloda ter almaktadır.

Tablo 5: Albüm Türü Yayınlar

Yayın Adı	Basım Yılı
Çevreye Bakışlar	1980
Nükleer Felaket	1995

3.2.1.7.Tez Türü Araştırmaya Dayalı Yayınlar

Vakıf tarafından yayımlanan yayınlar arasında lisansüstü düzeyde yapılmış olan tezler de yer almaktadır. Türkiye'nin değişik üniversitelerinde

yüksek lisans veya doktora tezi olarak sunulmuş bu çalışmalar, Vakfın üzerinde durduğu konulara yakın olması yada örtüşmesi gibi nedenlerden olsa gerek kitap olarak basılıp yayımlanması desteklenmiştir. Böylece bu çalışmaların kitaplaşarak daha geniş bir kesime ulaşabilmesine imkan tanınmıştır.

Vakfın yayımladığı tez türü araştırmaya dayanan yayınlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6: Tez Türü Araştırma Yayınlar

Yayın Adı	Yazar Adı	Basım Yılı
Çevre Gönüllü Kuruluşları	Meral Dinçer	1996
Çevrenin Geleceği	İsmail Gökdayı	1997
Çevre Hakkı ve Yargı	Metin Topçuoğlu	1998

3.2.1.8. Başvuru Kaynağı Niteliğindeki Yayınlar

Vakıf tarafından yayımlanan ve çevre konusu başta olmak üzere pek çok konuya yönelik başvuru kaynağı niteliğini taşıyan yayınlar da mevcuttur. Başvuru kaynağı niteliğindeki bu yayınlarda sürdürülebilir kalkınma, çevre sorunları, ekonomi, nüfus ve çevreye ilişkin çeşitli konular işlenmektedir.

Başta üniversite öğrencileri ve araştırmacılar olmak üzere çevre konusuyla ilgilenen herkes için başvuru kaynağı olabilecek türden olan yayınlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7: Başvuru Kaynağı Niteliğindeki Yayınlar

Yayın Adı	Yazar Adı	Basım Yılı
Çevre Sorunları El Kitabı	Kollektif çalışma	1982
İnsan ve Çevre	Kollektif çalışma	1982
Türkiye'nin Nüfus Politikası	Kollektif çalışma	1983
Çevre ve Ekonomi	Kollektif çalışma	1985
Çevre Üzerine Düşünceler	Burhan Oğuz	1986
Nüfus ve Ekonomi	İbrahim Tanyeri Sunday Üner	1987
2000 Yılına Doğru Türkiye	Kollektif çalışma	1987
Ankara'nın Alternatif Isınma Sistemleri Maliyet Etüdü	Kollektif çalışma	1987
Çevre ve Kalkınma İlişkilerinde Dünya Bankası	Kollektif çalışma	1990
Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı	Kollektif çalışma	1991
Çevre Üzerine	Eski yayınlardan seçmeler	1991
Esnaf Sanatkar ve Çevre	Yücel Çağlar	1994
Esnaf ve Sanatkarlar İçin Çevre Sorunları Atlası	Yücel Çağlar	1994
Avrupa Birliği ve Türkiye'de Çevre Politikaları	Gülin Egeli	1996
Ansiklopedik Çevre Sözlüğü	Kollektif çalışma	2001

3.2.1.9. Konferans, Toplantı ve Seminerlerin Tutanaklarının Yayımlanması Sonucu Oluşan Yayınlar

Vakıf tarafından Türkiye'de ve Vakıf bünyesinde faaliyette bulunan Avrasya Çevre Gönüllü Kuruluşları Bilgi Merkezi tarafından çeşitli ülkelerde çevre konulara yönelik olarak düzenlenen konferans, tartışma toplantısı ve seminerlerin tutanakları da kitaplaştırılarak yayımlanmıştır.

Düzenlenen bu türden bilimsel etkinlikler katılımcı yönünden dar çerçevede tutulmuş, sınırlı ve konuyla ilgili kesimlerin katılımı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu etkinliklerde ortaya konulan bilgiler o ortamda ve katılımcılar arasında kalmamıştır. Çünkü bu tür etkinliklerinin tebliğ ve tutanakları Vakıf tarafından yayımlanarak geniş kitlelere ulaşması sağlanmaktadır.

Vakfın Türkiye'de düzenlediği konferans, tartışma toplantısı, seminer ve eğitim programlarının tebliğ ve tartışma yorumlarını içeren ve kitap olarak yayımlanan yayınları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8: Türkiye'de Düzenlenen Çeşitli Toplantılar Sonucu Oluşan Yayınlar

Yayın Adı	Basım Yılı
Nüfus ve Çevre Konferansı	1982
Sanayi ve Çevre Konferansı	1986
Şehirleşme ve Çevre Konferansı	1987
Nüfus ve Çevre Konferansı	1987
Biyolojik Zenginlikler ve Kalkınma	1988
Çevre ve Kalkınma İlişkileri	1988
Mediterranean in the 1990's (1990'larda Akdeniz)	1990
Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı	1990
İnternational Sustainable Development Conference (Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı)	1991
Turizm ve Çevre Konferansı	1991
Dünya Nüfus Günü Toplantısı	1992
GAP ve Çevre	1993
Çevre Eğitimi	1993
Türkiye'de Esnaf/Sanatkar Kesimi ve Çevre	1994
GAP Bölgesindeki Bitki Örtüsü ve Ormanlar	1994
Antalya'da Esnaf/Sanatkar Kesimi ve Çevre	1994
ÇED Eğitimi	1994
Gönüllü Kuruluşlar Toplantısı	1994
GATT ve Çevre	1995
Gönüllü Kuruluşlar Konferansı	1995
Çevre Yönünden Gümrük Birliği ve Türkiye	1996
Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre	1997
Nüfus Çevre ve Kalkınma Konferansı	1997
GAP'ın Ekolojide ve Tarıma Etkileri	1998
Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması	1998
İç Göç ve Çevre	1988
Ormanlık Hukuku	1999
GAP Yöresinde ÇED Eğitimi	1999
Çevre Kanununun Uygulanması	1999
CITES ve Tıbbi Bitkiler	2001
GAP Yöresinde Çevre Yönetimi	2001
GAP Yöresinde Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı	2002
Kocaeli Yöresinde Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı	2002
Sürdürülebilir Ormanlık	2002
Tıbbi Bitkiler Toplantısı	2002
Orta Asya ve Karadeniz Ülkelerinde Tıbbi Bitkiler Konusuna Bir Bakış	2002
Türkiye Çevre Vakfının 25. Yılı	2003
Türkiye Açısından Johannesburg Zirvesinin Getirdikleri	2004
Biyogüvenlik Protokolü ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinde Teşvikler	2005
Kyoto Protokolü ve Türkiye	2005
Türkiye'de Organik Tarım Mevzuatı	2005

Vakıf tarafından düzenlenen ve ülkeler arasında çevre alanında bilgi alışverişinin sağlanmasına ortam yaratan konferans ve seminerlerin tebliğ ve tartışma yorumları kitaplaştırılarak, Türkiye’de okuyuculara sunulmaktadır. Konferanslar genellikle Orta Asya, Avrasya, Orta Asya ve Karadeniz çevre konferansları adı altında değişik tarihlerde düzenlenmektedir. Bu toplantılar sonrasında yayımlanan yayımlar sayesinde farklı ülkelerin çevre sorunları ve bu sorunlara yönelik olarak yapılan yorumlar, geliştirilen çözüm önerileri ve uygulamalardan haberdar olma imkanını sunmaktadır.

Vakfın çeşitli ülkelerde düzenlediği konferans ve seminerler sonrasında yayımladığı yayımlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9: Değişik Ülkelerde Düzenlenen Çeşitli Toplantılar Sonucu Oluşan Yayınlar

Yayın Adı	Basım Yılı
Orta Asya ve Karadeniz Çevre Konferansı	1994
Orta Asya ve Karadeniz Çevre Konferansı	1995
Avrasya Çevre Konferansı	1995
Varna Semineri	1995
Orta Asya Çevre Konferansı	1996
Sofya Semineri	1996
Bişkek Semineri	1996
Bükreş Semineri	1997
Orta Asya ve Karadeniz Çevre Konferansı	1997
Bakü Semineri	1997
Semerkant Semineri	1998
Avrasya Çevre Konferansı	1998
Kişinev Semineri	1998
Hocand Semineri	1999
Orta Asya ve Karadeniz Çevre Gönüllü Kuruluşları Konferansı	1999
Avrasya Çevre Konferansı	2000
Avrasya Çevre Konferansı	2001
Tuna Deltası	2001
Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattının Çevre Yönleri	2001
Gürcistan’da Enerji ve Çevre	2001
Avrasya Çevre Konferansı	2002
Avrasya Çevre Konferansı	2004

3.2.1.10.Çeviri Yayınlar Yoluyla Katkı

Vakfın, Türkiye’deki çevre bilincinin gelişimine olan önemli katkılarından birini de yabancı dillerden dilimize yaptığı çeviri yayınlar oluşturmaktadır. Vakıf sadece yabancı dillerden dilimize çeviri yapmamış aynı zamanda yayımladığı bazı yayınları da İngilizce’ye çevirmiştir. Vakıf, yayınlarından yirmi bir tanesini İngilizce’ye çevirmiştir. Çalışmanın amacı Türkiye’deki çevre bilincinin gelişimine katkıları olduğu için bu çalışmada yabancı dile çevirdiği yayınlar incelenmemiş, sadece Türkçe’ye çevirdiği yayınlar inceleme konusu yapılmıştır.

Bu güne kadar Birleşmiş Milletler tarafından dört önemli rapor yayımlanmıştır. Bunlar Küresel Komşuluk, Kuzey-Güney, Geleceğe Özen ve Ortak Geleceğimiz adlı raporlardır. Vakıf Kuzey-Güney adlı raporun dışında diğer üç raporu dilimize kazandırmıştır.

Vakıf, yurt dışında yayımlanan ve önemli gördüğü bazı yayınları da Türkçe'ye çevirmiştir. Vakıf tarafından Türkçe'ye çevrilen yayınlarda çevre sorunlarının nedenleri ve çevre sorunlarının çözüme ulaştırılmasında nasıl bir davranış ve hareket tarzının benimsenmesi gerektiği gibi konular ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Vakıf tarafından Türkçe'ye çevrilmiş yayınlar raporlar ve kitaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 10: Türkçe'ye Çevrilen Yayınlar

Yayın Adı	Yazar Adı	Türkçe'ye Çeviren	Basım Yılı	Türkçe Basım Yılı
İklim ve İnsan	John GRİBBİN	Mine Özgün	1979	1985
Ortak Geleceğimiz	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu	Belkıs Çorakçı	1987	1991
Kalkınmanın Demokratikleşmesi	John Clark	Serpil Ural	1991	1994
Yeşil Yönetim	Marian K. Prokop	Serpil Ural	1992	1994
21. Yüzyıla Yaklaşırken	David C. Korten	Serpil Ural	1994	1994
Değişimin Gündemi	Michael Keating	TÇV Çalışma Grubu	1993	1995
Küresel Komşuluk	Küresel Yönetim Komisyonu'nun Raporu	Belkıs Çorakçı	1995	1996
Geleceğe Özen	Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu'nun Raporu	Belkıs Çorakçı Dışbudak	1996	1997
Doğada İlaç Arayışlar	Mark J. Plotking	Belkıs Dışbudak	2000	2004
Gayri Safi Milli Hasılayı Yiyemezsiniz	Eric A. Davidson	Belkıs Dışbudak	2000	2004

3.2.2. Konferans, Tartışma Toplantısı ve Seminerler Yoluyla Katkı

Vakfın çevre bilincinin gelişimine yönelik olarak yürüttüğü etkinliklerden birini de hem Türkiye'de hem de değişik ülkelerde düzenlenen bilimsel konferans, toplantı yada seminerler oluşturmaktadır.

3.2.2.1. Türkiye Düzenlenen Konferans, Tartışma Toplantısı ve Eğitim Programları Yoluyla Katkı

Vakfın çevre bilincini geliştirmeye olan katkılarından bir diğerini 1982 yılından beri düzenlediği konferans, tartışma toplantısı ve eğitim programları oluşturmaktadır.

Konferans ve tartışma toplantıları genelde ilgili konunun uzmanı olarak bilinen kişilerin konuya yönelik sunumlarının yapıldığı ve sunumlar sonrası gerçekleştirilen tartışma yorumlarıyla konunun geniş olarak işlendiği bir ortamda gerçekleştirilmekteydi. Ancak zamanla bu durum değişmiş ve toplantılara konu uzmanlarının yanında kurum ve kuruluş temsilcileriyle çeşitli meslek mensuplarının da katılımı sağlanmıştır. Böylece toplantılarda işlenen konuların tek taraflı bakış açısıyla ele alınmasından çok, değişik

görüşlere de yer verilmesine imkan tanınarak konunun geniş bir şekilde işlenmesine ve bilgi üretilmesine imkan tanınmıştır.

Düzenlenen seminerlerle belli meslek mensuplarının çevre, ÇED ve çevre sorunları konusunda bilinçli hale gelmeleri amaçlanmıştır. Toplantılara uzmanların yanında kurum ve kuruluş temsilcileri ile çeşitli meslek mensuplarının katılımı sağlanmasına rağmen bu tür bilimsel toplantıların halka açık olarak gerçekleştirilemeyişinden ötürü etki alanı da dar olmuştur.

Bu yönden baktığımız zaman Vakıf, çevre bilincinin oluşmasında düzenlediği bilimsel toplantı, seminer yada konferanslar bakımından yetersiz kalmıştır. Doğrudan katılımcılar arasında çevre bilincinin gelişimine katkı sağlanmıştır. Yani çevre bilinci oluşturmada halkla yakın bir ilişki içerisinde olamamıştır.

3.2.2.2. Değişik Ülkelerde Düzenlenen Konferans ve Seminerler Yoluyla Katkı

Gerek Vakıf tarafından gerekse Vakıf bünyesinde çalışan “Avrasya Çevre Gönüllü Kuruluşları Bilgi Merkezi” tarafından düzenlenen ve çeşitli ülkelerden ilgili uzmanları bir araya getiren bilimsel toplantılar çevre konusunda bilgi akışının sağlanması açısından faydalı olmaktadır.

Çeşitli ülkelerden uzman kişileri ve gönüllü kuruluş temsilcilerini bir araya getiren toplantılarda, çevre sorunları ve çözümüne ilişkin olarak sunumlar, sunumlara yönelik geliştirici tartışma yorumları yapılarak konuya ilişkin bilgi üretiminin geliştirilmesine fırsat tanınmaktadır. Değişik ülkelerde düzenlenen toplantıların Türkiye’de çevre bilincinin gelişimine katkısı bu toplantılar sonrasında ortaya çıkan kitaplar yoluyla olmaktadır.

Kısaca Vakıf tarafından gerek Türkiye’de gerekse değişik ülkelerde düzenlenen bilimsel toplantıların daha çok yayıma dönüşmüş kitap olarak çevre bilincinin gelişimine katkıda bulunduğunu söyleyebilmek mümkündür.

3.2.3. Türkiye’de Çevre Yönetiminin Hukuksal Yapısının Oluşturulmasına Olan Katkıları

Türkiye Çevre Vakfı’nın yukarıda anlattığımız faaliyetleri dışında yer alan bazı etkinlikleri, Türkiye’de çevre yönetiminin hukuksal yapısının oluşumuna önemli katkılar yapmıştır.

Vakıf tarafından gerçekleştirilen bir dizi faaliyetler sonrasında yasama organı tarafından çevre konusuna yönelik iki önemli adım atılmıştır. Bu adımlarda birisi T.C. Anayasasına çevre ile ilgili hüküm içeren 56. maddenin konulması diğeri ise 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Yasası’nın çıkartılmasıdır.

3.2.3.1. T.C. Anayasası’nda “Çevre” ile İlgili Bir Hükümün Yer Almasına Yönelik Katkısı

1978’de kurularak çalışmalarına başlayan Vakfın kuruluşundan kısa bir zaman sonra 12 Eylül 1980 ihtilali gerçekleşmiş ve yeni bir anayasanın hazırlanması konusu gündeme gelerek bu amaca yönelik çalışmalar

başlatılmıştır. Yeni anayasaya ilişkin ilk teklif Vakıf tarafından yapılmış ve “çevre” konusuyla ilgili bir hükmün anayasaya konulması gereği dile getirilmiştir.

Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan izin alınarak, Vakıf tarafından “Muhtelif Anayasalarda Çevre Hükümleri” adlı broşür dağıtılmıştır. Bu broşürde çevrenin hukuki yönü ele alınmış, değişik ülke anayasalarında yer alan “çevre” ile ilgili hükümlere ve içeriklerine değinilerek Türkiye'deki durum ve ihtiyaçlara dikkat çekilmiştir²².

Vakfın, 1980'den 1982'ye kadar süren çabaları sonucunda 1982 anayasasına çevre ile ilgili 56. maddenin girmesi sağlanmıştır²³. Anayasamızın 56. maddesinin ilk iki fıkrası şöyledir: “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir”²⁴.

3.2.3.2.Çevre Kanunu'nun Kabulüne Yönelik Katkısı

Türkiye'de “çevre” konusunun anayasada yer almasının ardından

Vakfın çalışmaları yine devam etmiştir.

Türkiye'deki çevre koruma çabalarının geniş ve sağlam bir hukuki temele dayandırılması gereğinin farkında olan Vakıf yeni bir faaliyet içine girmişti. Bu faaliyetin adı “Çevre Koruma Kanunu Taslağı” olmuştu.

Resmi hüviyet niteliği taşımaksızın bir çalışma metni niteliğinde olan “Çevre Koruma Kanunu Taslağı”, çevrenin korunması ve çevre sorunlarının giderilmesini sağlayacak esasların belirlenmesi ve çevre hukukunun gelişmesinin ancak temel nitelikte bir kanunla gerçekleşebileceği anlayışıyla hazırlanmıştır²⁵. İlgili makamlara sunulan bu taslak üzerinde bazı değişiklikler yapıldıktan sonra 1983'te 2872 sayılı Çevre Kanunu olarak yürürlüğe girmiştir²⁶. Böylece önceden değişik kanunlarda düzenleme konusu yapılan “çevre”, bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte yalnızca çevreyi konu alan bu kanun içinde düzenleme konusu yapılmıştır.

4.SONUÇ

Türkiye'de çevre gönüllü kuruluşlarının çalışmaları daha çok kamuoyu oluşturma, toplantı ve yayıncılık faaliyetleri şeklinde olmaktadır. Türkiye'de kamuoyunda sesini duyuran belli başlı çevre gönüllü kuruluşlarının kamuoyunda çevre bilinci oluşturmak için kullandıkları araçlar farklı olmamakla birlikte bu araçları kullanma etkinliği bakımından farklılıklar bulunmaktadır.

²² Engin URAL, **Muhtelif Anayasalarda Çevre Hükümleri**, TÇSV Yayını, Ankara, 1980, s.8-15.

²³ ZENGİN, KAMALOV, s.148.

²⁴ **TC Anayasası**, 1982, Madde 56

²⁵ **Çevre Koruma Kanunu Taslağı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 1981, s.7.

²⁶ DİNÇER, s.90.

Türkiye’de çevre bilincinin oluşmasında kullanılan araçlardan biri olan yayıncılık faaliyetleri bakımından öne çıkan çevre gönüllü kuruluşları arasında Türkiye Çevre Vakfı önemli bir konumda bulunmaktadır. İngilizce’ye çevrilen yirmi bir yayını da dahil olmak üzere, toplam yüz atmışaltı yayını bulunmaktadır. Bu yayınlara baktığımızda bir gönüllü kuruluş olarak başlı başına bir “çevre odaklı” yayıncı olmuştur.

Bu yayınları sayesinde hem Türkiye’nin çevre veri tabanının oluşmasına hem de Türkiye’de çevreye ilişkin pek çok yeni kavramın gündeme gelmesine önemli katkıları olmuştur. Geniş bir uzman grup tarafından hazırlanan Türkiye’nin çevre sorunları envanteri ve sonrasında çevrenin değişik alanlarına yönelik olarak hazırlanan ve yayımlanan diğer envanterlerle, çevre sorunlarının çözümü için önemli bir kaynak olan veri tabanının oluşumunda önemli etki ve katkıları olmuştur. Bu envanterlerden bazıları kendi alanında ilk olmuştur. Türkiye’de, ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının gündeme gelmesinde Vakfın yayınları etkili olmuştur.

Düzenlediği bilimsel nitelikteki toplantılarla konunun bilimsel olarak değerlendirilip işlenmesine fırsat tanıdığı gibi bu toplantı metinlerini kitaplaştırarak daha geniş kitlelere ulaşmasını da sağlamıştır. Düzenlediği seminerler yoluyla doğrudan hedef kitlenin eğitimini yapmış, aynı zamanda yine bu seminer metinlerini kitaplaştırarak dolaylı olarak kamuoyunun eğitimine de katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Türkiye’de çevre bilincinin gelişmesine daha çok yayıncılık faaliyetleriyle katkıda bulunan Vakfın, yayıncılık faaliyeti dışında da önemli sayılabilecek faaliyetleri bulunmaktadır. Bunların başında Türkiye’deki çevre yönetiminin hukuksal yapısının oluşturulması gelmektedir.

Tüm bu çalışmalarını dikkate alındığında Vakfın, Türkiye’de çevre bilincinin gelişmesinde başta yayıncılık faaliyeti olmak üzere önemli katkılarda bulunduğu ama bir kitle örgütü olma özelliğini de taşımadığını söylemek mümkündür.

Vakfın konferans, tartışma toplantısı ve seminerlerde halk katılımına yer verecek şekilde, halkın da konuya ilişkin, düşünce ve önerilerini sunmasına imkan tanıyacak ortamları oluşturması beklenmektedir. Ayrıca çevre sorunlarının çözümüne ışık tutacak yeni envanter çalışmalarını devam ettirmesi, Türkiye’nin değişik bölgelerinde çevre bilinci oluşturmaya yönelik eğitim programlarını yaygınlaştırması ve böylece kamuoyuyla daha yakın bir ilişki içerisinde olarak yayıncılık faaliyetlerini devam ettirmesi çevre bilincinin yaygınlaştırılması açısından daha faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

1. BOZKURT, Ömer, Turgay ERGUN, Seriy SEZEN (Ed.), **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE Yayını, Birinci Basım, Ankara, 1998.
2. ÇEPEL, Necmettin, **Çevre Koruma ve Ekoloji Terimleri Sözlüğü**, TEMA Vakfı Yayınları, yayın No.6, 2. Basım, İstanbul, 1996.

3. DİNÇER, Meral, **Çevre Gönüllü Kuruluşları**, TÇV Yayını, Ankara, 1996.
4. DİNÇER NAZLIOĞLU, Meral, “Gönüllü Kuruluşların Toplumdaki Yeri”, **Gönüllü Kuruluşlar Toplantısı**, TÇV Yayını, Ankara, 1994.
5. **Çevre Koruma Kanunu Taslağı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 1981.
6. “Doğal Hayatı Koruma Derneği”, <<http://www.dhkd.org>, Erişim Tarihi: 20.04.2006.
7. KAPLAN, Ayşegül, **Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1999.
8. KELEŞ, Ruşen, Can Hamamcı, **Çevrebilim**, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 1998.
9. KELEŞ, Ruşen, Birol ERTAN, **Çevre Hukukuna Giriş**, İmge Kitabevi, Ankara, 2002.
10. KILIÇER, Turgut, **Türkiye’de ve Diğer Ülkelerde Çevre Sorunları**, İller Bankası Yayını, Yayın No.41, Ankara, 1981.
11. **Küresel Komşuluk**, Küresel Yönetim Komisyonunun Raporu, Oxford Üniversitesi Basımevi, 1995, Çev: Belkıs Çorakçı DIŞBUDAK, TÇV Yayını, Ankara, Nisan, 1996.
12. ÖZDEMİR, Şevket, **Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık**, Palme Yayınları, Yayın No:1, Birinci Basım, Ankara, 1988.
13. SANCAR, Mithat, “Global Sivil Toplum mu? “, **Birikim**, Birikim Yayıncılık, S.130, Şubat 2000.
14. **T.C. Anayasası**, 1982, Madde 56.
15. TUNA, Gülgün, (2003), “Uluslararası Örgütler ve Çevre”, **Doğu Batı**, S.24, Doğu-Batı Yayınları, Ankara Ağustos-Eylül-Ekim, 2003, ss. 257-272.
16. “Türkiye Çevre Vakfı Yapısı ve Hizmetleri”,<http://www.cevre.org> (Erişim Tarihi:21.06.2005).
17. “Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı”, <http://www.tema.org.tr/tr/index.htm>, (Erişim Tarihi: 21,04.2006).
19. “Türkiye Tabiatını Koruma Derneği”, <http://www.ttkder.org.tr>, (Erişim Tarihi: 7.4.2006).
20. URAL, Engin, **Muhtelif Anayasalarda Çevre Hükümleri**, TÇV Yayını Ankara,1980.
21. YIKILMAZ, Necla, **Yeni Dünya Düzeni ve Çevre**, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul, 2003.
22. ZENGİN, Eyüp, Nesimi KAMALOV, (1999), “Çevre Sorunlarının Çözümünde Gönüllü Katılım ve Gönüllü Kuruluşlar: Dünya Uygulamaları ve Türkiye Örneği”,**Akademik Araştırmalar Dergisi**, Maestro Danışmanlık A. Ş. Yayını, S.3, İstanbul, 1999, ss.139-165.